

Praga, segle XX

Monika Zgustova
La dona silenciosa
Quaderns Crema, Barcelona, 2005
417 pàgs.

«¿Qui sóc?», es pregunta la jove Sylva von Wittenberg sentint-se una estranya a casa seua, primer en la llar materna i després també en la mansió del marit: «¿Una alemanya o una txeca? ¿Una comtessa, o una descendent d'un músic ben poc aristocràtic, un home de poble? ¿Una petita margarida com les que guardo als llibres perquè s'hi assequin, o una orgullosa orquídia, com voldria la meua mare?». Les respostes són diverses segons els moments vitals de la protagonista, l'existència de la qual comença amb el segle XX i transcorre lligada als esdeveniments claus de la història centreeuropea recent: Sylva veu de petita la desaparició de l'imperi austrohongarès i la formació de Txecoslovàquia; el crac financer de 1929 i la depressió econòmica posterior precipiten la mort del seu marit, l'ambaixador Heinric von Stamitz, i minven considerablement la fortuna familiar; la invasió alemanya i la Segona Guerra Mundial duen la mare i el padastre Bruno Singer —un empresari jueu, culte i refinat— al camp de concentració i a la mort; amb l'ocupació soviètica i el règim comunista perd el seu company Andrei; rere la Primavera de Praga, quan els tancs bolxevics avancen de nou pels carrers de la capital txeca, l'any 1968, el fill se'n va als Estats Units per sempre.

Sylva von Wittenberg és *La dona silenciosa* a la qual al·ludeix el títol de l'última ficció de l'escriptora d'origen txec Monika Zgustova, autora de les novel·les *La dona dels cent somriures* (2000) i *Menta fresca amb llimona* (2002), i traductora al català de Jaroslav Seifert, Milan Kundera, Bohumil Hrabal, entre molts altres.

La història s'alça sobre una base senzilla, ferma: als setanta anys, Sylva espera a l'estació de Praga l'arribada

d'un antic amor; anys després, a l'aeroport de Nova York, Jan, el seu fill, espera Helena, l'estimada violinista de la seua joventut a Praga. Durant aquests temps morts, mare i fill rememoren el seu passat. Jan és un prestigiós professor de matemàtiques en una universitat nord-americana, infelïçment casat amb la filla d'un alt dirigent del KGB; a Jan, sobretot, l'angoixa ser un exiliat: «El ressentiment és una cosa palpable en l'univers volàtil de l'estranger». Les dues narracions alternen en una estructura voluntàriament asimètrica: el relat de la mare representa el gruix de l'obra; el del fill esdevé un contrapunt d'actualitat necessari. Tanmateix, un dels punts febles del llibre és, precisament, l'excessiva uniformitat de les veus: to semblant, semblant cadència. M'hauria agradat trobar dues maneres diferents de contar la vida.

Un traç imprecís deixa veure els contorns boirosos dels personatges de *La dona silenciosa*: no són individus plans, simples ni mancats de profunditat, però diria que no apareixen definits per si mateixos, per una lògica —ni que siga contradictòria— interna, sinó en funció dels fets històrics que es volen reflectir i potser per això perden força, consistència; així succeeix per exemple amb la relació mare-filla: l'interessant plantejament de dominació i rivalitat del principi queda diluït uns quants capítols més endavant; o amb Andrei, el més inversemblant de tots els éssers retratats; o fins i tot amb la mateixa Sylva, algunes actituds de la qual es fan difícils de creure, com la insistència en què Andrei torne, contra la seua voluntat, a l'URSS, a pesar d'haver escoltat de la veu de l'home el relat dels assassinats i violacions comesos per l'Exèrcit Roig a Ucraïna i la impunitat dels criminals que l'estat soviètic permeté. Potser tot això és deu a què la verdadera protagonista de la novel·la és la Praga del segle XX, nucli al servei del qual giren els perfils humans. Potser el registre de prosa poètica d'alguns fragments contribueix a aquesta indefinició dels caràcters.

La dona silenciosa és una obra ambiciosa i irregular que transmet una lliçó contra els règims totalitaris i a favor de les llibertats de l'individu: «Vaig pensar que totes les revolucions sorgeixen de l'odi. ¿Quina altra cosa poden engendrar sinó més odi i violència?».

Arantxa Bea

En la tristesa flama

Miquel Martínez
Ravals de l'alegria
XLIII Premi Ausiàs March
Ed. 62/Empúries, Barcelona, 2005
58 pàgs.

Fer l'intent de penetrar en el territori de l'obscur presenta tants perills com capteniments. També és cert, però, que l'acció mateixa de penetrar ja ens desvia substancialment de la superfície i, per tant, d'una horitzontalitat que sabem que acabaria esdevenint defraudant. Entrats, doncs, en la dinàmica de les verticalitats, descobrim que la tristesa o el dolor, per exemple, no són exclusivament, ni de bon tros, els sentiments contraris a l'alegria i el gaudi. Un portentós Vicent Andrés Estellés ja ens havia fet sabedors d'unes propietats de la pena, justament per advertir-nos del gruix sedimentari i sedimentat que aquesta pena en majúscules reporta i, sobretot, conté. Hi ha, doncs, una distància abismal entre la tristesa que pot aflorar d'uns ulls projectats sobre una superfície plana, per més vital que es vulgui, i la tristesa fonda que té propietats, és a dir, la tristesa que conviu amb l'individu en i des de la consciència d'un obscur. «Tristesa cant, / tristesa ànsia, / tristesa al cel, / tristesa tanta, / tristesa oblit, / tristesa flama, tristesa mai, / tristesa tarda», ha escrit Raimon en un poema que no pas en va canta des de la pregonesa més innundan. La consciència, en tal cas, junt amb una actitud que pot ensenyar i que de fet ensenya dues cares, l'horitzontal i la vertical, ve a ser el punt just de carena sobre el qual graviten els dos estadis descrits: el de la tristesa-sentiment i el de la tristesa-propietats.

Miquel Martínez (Vila Joiosa, 1959) desplega aquest *Ravals de l'alegria*, un tercer llibre potent, en el baixant de la tristesa fonda: «No oblideu que davall d'esta platja d'arena / Hi hagué una mar de pedres, / I entre les pedres de la infància / Hi trobareu cristalls de colors, / Encara un tresor, / I una pèrdua». En efecte, Martínez transporta el lector, poema a poema, cap a l'entran-